

ТВЕРЕЗІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗРОБКИ ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Обґрунтована необхідність та значущість тверезого способу життя для розробки ефективних управлінських рішень. Даються рекомендації щодо покращення розробки ефективних рішень на основі забезпечення природного стану мислення всього колективу, де свідомо сповідується тверезий спосіб життя. Вказується на необхідність тверезого життя у вирішенні важливих виробничих та управлінських проблем. Привертається увага управлінців до тверезого, здорового способу життя всього колективу, як фактору забезпечення результативної роботи підприємства.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Предметом управлінської праці є інформація [1: 92], яка проходить певну обробку і втілюється як результат в управлінському рішенні. Тому для забезпечення розробки ефективних управлінських рішень потрібно створити оптимальні умови для обробки інформації, оскільки саме від якості, швидкості проведення даної обробки залежить ефективність управлінських рішень.

Як відомо, обробка інформації – це розумова праця людини. Тому при розгляді цього питання слід визначити особливості психологічних процесів, що протікають в організмі управлінця, коли він виконує розумову діяльність над розробкою рішення.

Одним із найголовніших факторів, які виводять сучасного управлінця із стану максимальної розумової активності є алкоголь, оскільки це один із чинників, що послаблює розумову діяльність людини. Розробка ефективних управлінських рішень не перестає привертати увагу як науковців, так і практиків управління.

Оскільки ефективні управлінські рішення є першоосновою результативного управління, то обґрунтування позитивного впливу тверезості на підвищення ефективності управлінських рішень має важливе значення для сучасного менеджменту.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Підвищення ефективності управлінських рішень цікавило людство ще з початку управління. У сучасних конкурентних умовах господарювання дана проблема постає як ніколи гостро. Майже всі праці науковців тою чи іншою мірою направлені саме на розробку ефективного управлінського рішення, яке призведе до підвищення результативності роботи підприємства. З цією метою було розроблено різні методи прийняття колективних рішень, методи залучення працівників до прийняття рішень, способів організації робочого місця менеджера, впроваджені нормативи управління персоналом. Робота базується на дослідженнях праць таких українських науковців: А. В. Шегда, Т. Л. Мостенська, А. Е. Воронкова, Н. Г. Калюжна, В. І. Отенко, а також зарубіжних вчених Е.А. Смирнов, Н. Н. Козелецький, В. С. Юкаева, М. Х. Мексон, М. Альберт, Ф. Хедури.

У свій час відомі медичні працівники, хіміки, біологи, фізіологи, педагоги та психологи, серед яких такі відомі імена, як І. М. Сеченов, І. І. Сікорський, Д. І. Менделєєв, І. М. Введенський, О. Л. Мендельсон, С. О. Рачинський, І. П. Павлов, Ф. Г. Углов, Г. А. Шичко, у своїх працях наголошували на пригнічуючій дії алкоголю на розумову та фізичну активність людини [2: 15].

Мета статі – обґрунтування необхідності тверезого способу життя для розробки ефективних рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Рішення – це результат розумової діяльності людини, який призводить до якогось висновку або до необхідних дій, наприклад, повна пасивність, розробка певної дії або вибір дій з набору альтернатив та його реалізація [6: 9].

У зв'язку з великою невизначеністю та іншими суб'єктивними і об'єктивними факторами не завжди вдається розробити оптимальне рішення. Тому будь-яке рішення може піддаватись коригуванню, тобто розробленню додаткових рішень для вирішення конкретної проблеми. І вже початкове рішення залежить від ефективної реалізації додаткового.

Початкове рішення – це рішення, ціль якого підпорядкована забезпеченню мети підприємства.

Додаткове рішення (коригувальне рішення) – це рішення, ціль якого підпорядкована забезпеченню цілі початкового рішення, вносить оперативне коригування для забезпечення належного виконання або мінімізації відхилень початкового рішення.

Зрозуміло, що чим менше додаткових рішень, спричинених суб'єктивними причинами, тим краще аналізована інформація, що дозволяє ефективно виконати дане рішення.

До суб'єктивних причин можна віднести не вірно сформульовану ціль рішення та помилки на

послідуючих етапах процесу розробки та реалізації управлінського рішення та ін.

До об'єктивних причин можна віднести такі, які не могли бути враховані: законодавчі зміни, погодні умови, хвороба виконавців, чи сприяючих осіб та ін.

На об'єктивні причини розробки не ефективного управлінського рішення управлінець впливати не може, отже, зменшення суб'єктивних факторів є пріоритетним напрямком для розробки ефективних управлінських рішень.

У психології процес розумової діяльності визначений терміном "мислення" – це психічний пізнавальний процес узагальненого та опосередкованого відображення істотних елементів, властивостей і зв'язків між ними у предметах і явищах об'єктивної дійсності [9: 142]. Мислення опосередковано відображає дійсність через аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, тобто через операції мислення, спираючись на знання, що дістає вираження у слові. Опосередковане відображення дає можливість вийти за межі безпосереднього досвіду [9: 140].

До основних функцій мислення належать:

- розуміння (здатність розкриття тих чи інших об'єктів в їх істотних зв'язках з іншими об'єктами, що досягається на основі включення нового знання у суб'єктивний досвід);
- розв'язування проблем і задач (уміння знайти зв'язок відомого і невідомого);
- цілеутворення (постановка загальної, проміжної та кінцевої мети);
- рефлексія (діяльність суб'єкта, спрямована на усвідомлення способів і дій свого пізнання) [9: 143].

На практиці мислення як цілком відокремлений процес не існує, здебільшого воно присутнє у всіх інших пізнавальних процесах: сприйнятті, уявленні, увазі, мовленні, пам'яті, мові [10: 132].

Отже, мислення постає як природний психологічний процес, який відбувається в управлінця під час розробки рішення (пошук, обробка і виведення інформації), даний процес відбувається у взаємозв'язку з процесами сприйняття, уявлення, уваги, мовлення, пам'яті, мови. Саме дані психологічні процеси є найбільш важливі для будь-якої розумової праці, і пригнічення даних процесів допустиме для розробки ефективних управлінських рішень.

Найбільш впливовим та розповсюдженим чинником пригнічення основних психологічних процесів виступає алкоголь. Етиловий спирт – легкозаймиста, безбарвна рідина з характерним запахом, відноситься до сильніючих наркотиків, що викликають спочатку збудження, а потім параліч нервової системи [11]. Збудження чи параліч нервової системи має свої негативні наслідки у розробці ефективних управлінських рішень. Крім цього, за оцінками вчених 200 г сухого вина пригнічують інтелект людини протягом 18-20 днів після прийому [3; 4; 12].

Саме ж поняття тверезість – природний і єдино розумний стан людини, сім'ї, суспільства, в якому зберігається повна свобода від тютюно-алкогольно-наркотичних самоотруєнь [13]. З дослідження даного поняття Володимир Олексійович Коняєв робить висновок, що "тверезість" – це природний стан людини, під час якого вона аналізує свої вчинки та вчинки оточуючих, свідомо контролює свої дії, відповідає за свої вчинки. Тверезість – це той стан, який дозволяє людині грамотно, ґрунтовно розібратись у будь-яких ситуаціях [14]. У даному визначенні О. В. Коняєв робить наголос на тому, що тверезість – це більше, ніж просто відмова від алкоголю, це захищеність від маніпуляцій через критичне сприйняття інформації та аналіз всієї інформації, але алкоголь віднімає від людини саме цю захищеність, оскільки пригнічує психологічні процеси мислення, сприйняття, уявлення, уваги, мовлення, пам'яті, мови та інше.

Отже, як засвідчує аналіз наукових джерел, важливим елементом здорового способу життя людини є спрямованість на тверезий спосіб життя. При цьому постає важлива проблема утвердження здорового способу життя як норми в робочих колективах, що має забезпечити його ефективну працю. Зазначимо, що актуальними питаннями тверезого життя людини, сім'ї, колективу та суспільства в цілому, займається достатньо нова наука – "собріологія" [7], що являє собою цілісну психолого-педагогічну програму, в основу котрої покладені розробки провідних науковців з Росії, України та Білорусії. Ці розробки, розраховані на всі верстви населення, мають на меті формування тверезого світогляду через "пізнання правди" – автентичної інформації про алкоголь, нікотин інші недоліки та згубні прояви суспільства. Собріологія широко висвітлює основи свідомо тверезого способу життя, надаючи людині право вибору між "тверезим чи п'яним", "розумним чи дурним", "здоровим чи хворим", "духовним чи бездуховним", а не між "кемелом чи примом", "коньяком чи брагою", "горілкою чи вином". Тобто тут пропонується вибір не в межах "якісних" чи "неякісних" алкогольних розчинів, а між тверезим чи п'яним існуванням.

На основі рекомендацій собріології людина, опановуючи відповідну наукову інформацію, формує певні знання про тверезе життя, а ці знання, у свою чергу, формують "тверезі" переконання, які сприяють формуванню тверезого способу життя. Важливо, що семінарські заняття з собріології, в першу чергу, передбачають підготовку високодуховної свідомо тверезої, патріотичної, наукової та бізнесової еліти, котра має досконало володіти основами мистецтва тверезого, здорового способу життя і здатна особистим прикладом підняти престиж тверезого життя як основу успішності в житті

та бізнесі. На наш погляд, саме свідомо твереза еліта здатна докорінно змінити ситуацію в державі. Відтак, через пізнання правди про суспільну сутність алкоголю та нікотину, долаючи певні фальшиві стереотипи про ці згубні наркотики, створюючи престижне, привабливе середовище з тверезим здоровим світоглядом, можливо зупинити духовну, моральну, фізичну деградацію нашого суспільства і створити чудове підґрунтя для посіву в душах людей зерна духовних та моральних цінностей, підняти до належного рівня економіку та згармонізувати економічні взаємини між людьми.

Зазначимо також, що собріологія як наукова дисципліна доступно, логічно і напрочуд просто викриває фальшиві міфи та сформовані в суспільстві стереотипи, що заповнили людську свідомість на соціально-побутовому рівні, про так звану "культуру поглинання алкогольних сумішей". Міфи про цю антинаукову "культуру пиття", за визначенням академіка Ф. Г. Углова, передаються із вуст в уста зацікавленими людьми, які спотворюють суспільну думку, спрямовуючи її не на збереження природної тверезості, даної людині від народження, а на тотальну алкоголізацію населення – обов'язкове "культурне" вживання алкоголю яке буцімто позбавлене "зловживання".

Зазначимо, що будь-яка держава у принципі занепокоєна зазначеним станом речей у суспільстві та намагається подолати соціально-економічні та духовні проблеми, викликані вживанням алкоголю. Над цими проблемами працюють науковці-медики та освітяни, безліч громадських та державних організацій, але ситуація все більше ускладнюється. У цьому ракурсі аналізу проблеми важливим є також і віртуальна пропаганда вживання алкоголю. Так, вивчаючи відповідну рекламу, доцільно навести попередження МІНЗДРАВУ про те, що "надмірне" вживання алкоголю може зашкодити здоров'ю людей, хоча, по суті, це попередження є віртуальною пропагандою алкогелевживання, адже безпідставно, не маючи жодного наукового визначення говорити про нормальну "міру" вживання алкогольного наркотику, – це значить проводити приховану рекламу щодо вживання алкогольних виробів.

Існує ще один важливий документ, прийнятий Верховною радою України в 2003 році, а саме – Закон "Про захист суспільної моралі". В цьому законі, який нібито покликаний захистити людей від алкогольно-наркотичної епідемії, у ст. 2 та 7 говориться, що "забороняється виробництво та розповсюдження продукції, яка пропагує наркоманію, токсоманію, алкоголізм, тютюнопаління та інші шкідливі звички" (*підкреслено нами – Ф. К., І. В.*). На наш погляд, зазначене формулювання виявляється неадекватним науковим засадам пропаганди здорового способу життя, оскільки алкоголізм – це кінцевий стан процесу алкогелевживання, тобто алкоголізм – це для більшості людей закономірний наслідок, викликаний виключно вживанням алкоголю. І саме тому потрібно було б написати правильно, без лукавства: "...пропагує наркоманію, токсоманію, алкогелевживання, тютюнопаління та інші шкідливі звички". Така позиція закону відповідала б реальному стану речей та примусила б людей робити відповідні висновки.

Великий вітчизняний невролог В. М. Бехтерев зазначав, що питання про величезну шкоду, яку приносить алкоголь, недостатньо зрозумілі для малокультурних мас, і навіть для більшості інтелігентів часто не зрозумілим є те, що алкоголь – це безумовна отрута. Навіть навпаки, переважають думки про користь малих, "помірних" доз алкоголю, хоча спроби деяких учених довести цю "користь" зазнали повного провалу після подальших поглиблених наукових досліджень. Відтак, оскільки цілком доведена шкідливість алкоголю з науково-гігієнічної точки зору, не може бути навіть мови про наукову підтримку "малих" та "помірних" доз алкоголю – як правило, процес алкоголізації розпочинається з малих доз алкоголю і згодом ці малі дози переростають у великі [15]. Теж саме стверджують і експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я, які зазначають, що безпечних доз алкоголю для організму людини не існує. Тим більше, що, як іронічно запитує Ф. Г. Углов, "можливо, пропагандисти "культурного" вживання вина мають на увазі, що після прийняття певної дози вина люди стають культурнішими, розумнішими, цікавішими, їх бесіда більш змістовна, наповнюється глибоким змістом?" [8].

Дослідженнями наукової школи І. П. Павлова доведено, що вже після першої, самої малої дози алкоголю, в корі головного мозку паралізуються ті відділи, які пов'язані із елементами виховання та культури. Відтак, одіозним постає сам вислів "культура винопиття", оскільки саме алкоголь нівелює функції головного мозку людини, пов'язані із культурою поведінки людини; при цьому порушуються вищі функції мозку, які підміняються нижчими інстинктивно-асоціативними формами, що нагадують собою явище суто патологічне. Як доводять психологічні та фізіологічні дослідження, зміною якості асоціацій пояснюється вульгарність думок "людини напідпитку", схильність до стереотипних та тривіальних висловлювань, до пустої гри словами [7].

Отже, алкоголь та культура – несумісні поняття, подібно до таких дихотомічних понять, як "гаряче і холодне", "мокре і сухе", "грішне і праведне" тощо. Відтак, в суспільстві потрібні негайні і радикальні зміни у свідомості людини та суспільної свідомості в цілому, які забезпечили б формування тверезого здорового способу життя.

Загалом, знання та відповідні технології здорового способу життя, а також технології подолання негативних згубних звичок, пов'язаних із вживанням наркотиків, – всі ці знання та технології ми знаходимо у собріології, вивчення якої дає можливість управлінцям вести в робочих колективах активну пропаганду свідомо тверезого життя для того, щоб тверезість заохочувалася і сприймалася як

норма, яка забезпечує духовний, моральний, інтелектуальний, професійний розвиток людини. Саме тому тверезість постає одним із факторів, що знижують дію суб'єктивних чинників, які негативно впливають на розробку ефективних управлінських рішень.

Висновки. Ефективність управлінського рішення залежить від суб'єктивних і об'єктивних чинників. Управлінець має змогу максимально знизити вплив суб'єктивних чинників. Одним із основних напрямків зниження впливу суб'єктивних чинників є становлення тверезості. Тверезість – це той стан, який дозволяє людині грамотно, ґрунтовно розібратись у тих ситуаціях, які виникли у процесі діяльності людини [14]. Загалом, пригнічуюча дія алкоголю на розумову та фізичну активність позначається на якості обробки інформації [3; 4], а відтак і на розробці ефективних управлінських рішень. Відтак, тверезість повинна бути свідомою та суцільною у всіх працівників підприємства, а не лише в управлінських кадрів, оскільки для досягнення запланованого результату важливо, щоб у виконавців також не були пригнічені відповідні психологічні процеси – сприйняття, мислення, уваги та інші.

Зазначені висновки потребують подальшого теоретичного вивчення з метою обґрунтування відповідних технологій здорового способу життя у трудових колективах, у тому числі й у вищих навчальних закладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Шегда В. Менеджмент: Підручник / В. Шегда. – К. : Знання, 2004. – 687 с.
2. Как нас уничтожают. В 3 ч. Ч. 1. Теория "культурного" питья алкоголя / М. В. Чичеров, А. А. Лапшин. – Могилёв: АмелияПринт, 2008. – 44 с.
3. Hommer D. W. // Alcohol Res Health. – 2003. – Vol. 27. – № 3. – P. 181–185.
4. Sreenathan R. N., Padmanabhan R., Singh S. // Drug Alcohol Depend. – 1982. – V. 9. – № 4. – P. 339–350.
5. Довідник з управління сільськогосподарським виробництвом в умовах АПК / Л. Д. Залевський, Й. С. Завадський, М. О. Кононов та ін.; за ред. Л. Д. Залевського. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Урожай, 1987. – 240 с.
6. Смирнов Э. А. Разработка управленческих решений: Учебник для вузов / Э. А. Смирнов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001 – 271 с.
7. Собириология / Под ред. проф. А.Н. Маюрова. Авторы: А. Н. Маюров, В.П. Кривоногов, Н. А. Гринченко, В. И. Гринченко, А.М. Карпов. – Н. Новгород: "Издательский салон" ИП Гладкова, 2009 – 440 с.
8. Углов Ф. Г. Самоубийцы. – СПб.: Возрождение России. 1995. – 120 с.
9. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Либідь, 2005. – 464 с.
10. Психологія: Навчальний посібник / О. В. Васи́славська, О. А. Бреусенко-Кузнецов, В. Л. Злитков та ін.; За наук. ред. О. В. Винославської. – Київ: Фірма "ІНКОС", 2005. – 352 с.
11. ГОСТ 18300-72. Издание официальное. Государственный комитет стандартов СССР Москва. Утверждён и введён в действие Постановлением Госкомитета стандартов Совета Министров СССР от 26.12.1972 г. № 2329.
12. Маюров А. Н. Уроки культуры здоровья: Учебное пособие для ученика и учителя: 7-11 классы / А. Н. Маюров, Я. А. Маюров. – М.: Педагогическое общество России, 2006. – 208 с.
13. Трезвость [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tvereza.info/sobriety/dictionary/18-t.html#soberactivity>
14. Коняев В. О. Про тверезість [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tvereza.info/downloads/video/sobermovementvideo.html>
15. Бехтерев В.М. Вопросы алкоголизма и меры борьбы с его развитием: Классики русской медицины о действии алкоголя и алкоголизма: избранные труды / В. М. Бехтерев. – М.: Медицина, 1988. – 303 с.

Матеріал надійшов до редакції 16.04. 2010 р.

Калинчук Ф. М., Гриценко И. В. Трезвость как фактор разработки эффективных управленческих решений.

Обоснована необходимость и значимость трезвого образа жизни для разработки эффективных управленческих решений. Даются рекомендации по улучшению разработки эффективных решений на основе обеспечения естественного состояния мышления всего коллектива, где сознательно ведется трезвый образ жизни. Указывается на необходимость трезвой жизни в решении важных производственных и управленческих проблем. Привлекается внимание управленцев к трезвому, здоровому образу жизни всего коллектива, как фактора обеспечения результативной работы предприятия.

Kalinchuk F. M., Hrysenko I. V. Sobriety as the Factor of the Effective Management Decisions Development.

The necessity and importance of a sober lifestyle for the development of effective management decisions are grounded. The recommendations for improving the development of effective solutions by providing the natural state of thinking of the whole group, which is deliberately oriented at sober lifestyle. It is specifies the need for a sober life in the important industrial and management problems. The managers' attention is drawn to the sober, healthy lifestyle of all the employees as a factor to ensure the effective work of the enterprise..